Archive of SID

پژوهشی

مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران
دوره شانزدهم شماره 51 فروردین و اردیبهشت سال 1385 (100 - 95)

بررسی فراوانی اهداء خون با انگیزه تست HIV، شیراز سال 1383

لیلا کسرائیان (M.D.)*+ سید اردشیر تراب‌جهرمی(M.D.)**

چکیده

سابقه و هدف : برخی از افراد با انگیزه دسترسی سریع به تست HIV ، اقدام به اهداخون می‌کنند و به علت وجود دوره پنجره و عدم تشخیص بیماری در مراحل اولیه، چنین اهداکنندگانی باعث به خطر انداختن سلامت خون‌های اهدایی می‌شدند.

مواد و روش‌ها : مطالعه یک بررسی مقطعی بوده بر روی 1000 نفر که جهت اهداخون به سازمان انتقال خون شیراز(نیم اول سال1383) مراجعه کرده بودند، انجام گرفت. نمونه‌گیری به صورت تصادفی سیستماتیک انجام گرفت. داده ما با پرسشنامه که حاوی سؤالاتی در مورد مشخصات فردی و دموگرافیک اهداکننده و انگیزه‌های اهداخون بود جمع آوری شد و سپس با آزمون آماری مجذور کای دو تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها : میانگین سنی داوطلبان اهداخون 11/3 34/6 و 82/4 درصد آنها مرد و 68/6 درصد آنها متأهل بودند. انگیزه‌های اهداخون، در 56/4 درصد موارد کمک به همنوع، 14/8 درصد تست HIV، 15/2 درصد به دلیل اثرات مثبت اهداخون بر وضعیت سلامتی، 9/6 درصد کنترل سلامتی و 4 درصد به دلیل حس کنجکاوی نسبت به اهداخون بود. اهدا خون به منظور آزمایش ایدز در مردان، افراد مجرد و اهداکنندگان بار اول بیش‌تر از زنان، افراد متأهل و اهداکنندگان مکرر بود. اهداخون به منظور آزمایش ایدز ارتباطی با شغل، وضعیت تحصیلی و سن نداشت.

استنتاج : اهداء خون با انگیزه تست HIV می‌تواند سلامت خون و فراورده‌های خونی را به مخاطره بیندازد و به نظر می‌رسد جهت دسترسی به خون سالم و کافی، باید افراد را تشویق کرد که با انگیزه کمک به همنوع خون دهند و از اهداء خون به منظور آزمایش ایدز خودداری نمایند و نیز باید مکان‌هایی جهت آزمایش افراد با رفتارهای پرخطر احداث شود.

واژه‌های کلیدی : اهداء خون، آزمایش ایدز،

مقدمه

علیرغم انجام آزمایشات غربالگری بیماری‌های عفونی بر روی واحدهای خون اهدائی قبل از تزریق، به علت وجود دوره پنجره، خطر انتقال بیماری‌های منتقله مانند ایدز از راه تزریق خون وجود دارد .

* متخصص پزشک اجتماعی، عضو هیأت علمی سازمان انتقال خون استان فارسی

+ * شیراز : بلوار بعثت - کوچه 37 پلاک 164

www.SID.ir

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-24]

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

** پزشک عمومی سازمان انتقال خون استان فارس
E تاریخ دریافت : 83/12/15 تاریخ ارجاع جهت اصلاحات : 84/2/20 تاریخ تصویب: 84/9/16

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-24]

www.SID.ir

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

ویروس ایدز در سال 1981 میلادی کشف شد و اولین مورد آن به دنبال تزریق خون درسال1982گزارش شد. احتمال انتقال ایدز ازطریق تزریق یک واحد خون و فرآورده‌های خونی آلوده، حدود 100- 90 درصد است و10–5 درصد مبتلایان ایدز ازطریق‌خون وفرآورده‌های آن به این بیماری مبتلا شده‌اند به علت احتمال خطر بالای انتقال ایدز از طریق خون و فرآورده‌های آن، راه‌کارهای مختلفی ازجمله انتخاب صحیح اهداکنندگان و حذف اهداکنندگان پرخطر، از مارچ 1984 در بانک‌های خون دنیا و از سال 1375 در ایران اجباری شد(1).

هم‌چنین جهت تشخیص بهتر این بیماری از مارچ 1986 انجام آزمایش تشخیصی ایدز بر روی واحدهای خونی بانک‌های خون دنیا و انجام آزمایش الیزا از سال 1375 در ایران اجباری شد(1).

شیوع تغییرات سرمی در فرد گیرنده خون به میزان سلامت خون‌های اهدایی، شیوع ایدز در داوطلبان اهداء خون، نحوه انتخاب اهداکنندگان و طول دوره پنجره با توجه به نوع و حساسیت آزمایشات غربالگری بستگی دارد.

نکته اساسی تأمین خون سالم این است که از اهداء خون به منظور آزمایش ایدز و تلقی شدن سازمان جهت محلی برای آزمایش ایدز جلوگیری شود. اهدا به منظور آزمایش ایدز می‌تواند سلامت خون و فرآورده‌های خونی را به مخاطره اندازد و از طرفی نشان‌دهنده فراوانی افرادی است که رفتارهای پرخطر داشته ولی به علت قبح اجتماعی ایدز، از انجام آزمایش به طور مستقیم خودداری نموده و با اهداخون خود را از نظر ویروس ایدز کنترل می‌کنند. با آگاهی از فراوانی افراد دارای رفتارهای پرخطر می‌توان مسئولین امر را متقاعد ساخت تا جهت برداشتند قبح اجتماعی ایدز، آموزش روش‌های پیشگیری و ایجاد مراکزی برای انجام آزمایش این افراد بدون نام و نشان گام مؤثری برداشت.

بررسی بر روی اهداکنندگان نروژی (1997) نشان داد که 2/8 درصد اهداکنندگان به منظور تست ایدز اقدام به اهداء خون کرده بودند(2). در حال حاضر اطلاع دقیقی از میزان اهداکنندگانی که در سازمان انتقال خون شیراز به منظور آزمایش ایدز اقدام به اهداء خون کرده بوده‌اند وجود ندارد و از طرفی اهداء خون به منظور آزمایش ایدز موجب به خطر انداختن سلامت خون و فرآورده‌های خونی می‌شود.

با توجه به احتمال عدم تشخیص بیماری ایدز در مراحل اولیه بیماری علیرغم انجام آزمایشات غربالگری و نقش حیاتی اهداکنندگان در تأمین خون سالم وکافی محقق بر آن شد تا به جهت برآورد اهمیت به تعیین فراوانی افرادی که درسازمان انتقال خون شیراز به منظور تست ایدز اقدام به اهداء خون می‌کنند بپردازد تا گام مؤثری در زمینه آموزش جامعه در زمینه اهمیت انتقال ایدز در دوران پنجره، عدم اهداءخون به منظور آزمایش ایدز و ایجاد احساس مسئولیت در اهداکنندگان خون در مقابل گیرندگان خون بردارد و نیز بتواند میزان ابتلا به ایدز را در اهداکنندگان پرخطر تعیین کند. و هم‌چنین بتوان با برنامه‌ریزی مکان‌هایی جهت انجام آزمایش ایدز برای افراد با رفتار پرخطر بدون نام و رایگان فراهم نمود.

مواد و روش‌ها

تحقیق یک بررسی توصیفی مقطعی بود که بر روی تمام اهداکنندگان خون که طی سال 1382 جهت اهداء خون به سازمان انتقال خون شیراز مراجعه نموده بودند، انجام گرفت. حجم نمونه براساس مطالعات قبلی 10000 نفر برآورد شد و نمونه‌گیری به صورت تصادفی سیستماتیک انجام گرفت.به‌این‌صورت که اهداکنندگانی

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-24]

www.SID.ir
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

که شماره اهداخون آن‌ها به صفر یا 5 ختم می‌شد جهت انجام مطالعه انتخاب شدند. پزشک سازمان پرسشنامه‌ای را که حاوی سؤالاتی در زمینه انگیزه‌های اهداءخون بود به همراه توضیحاتی در رابطه با نحوه تکمیل و محرمانه بودن آن در اختیار اهداکننده قرار داده و اهداکنندگان پس از تکمیل آن بدون ذکر نام در صندوقی که به دین منظور تعبیه شده بود می‌انداختند.

پرسشنامه شامل دو قسمت، مشخصات فردی و دموگرافیکی داوطلب اهداءخون که شامل سن، جنس، تأهل و دفعات اهداءخون و سؤالاتی در زمینه انگیزه‌های اهداء خون بود.

پس از جمع‌آوری داده‌ها با آزمون مجذور کای تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

در این مطالعه از 1000 نمونه انتخاب 9687 نفر پرسشنامه را تکمیل نمودند نتایج نشان داد که سن اهداکنندگان خون بین 16 تا 68 سال با میانگین سنی 11/3 ± 34/6 بود. 82/4 درصد نمونه‌ها مرد و 68/6 درصد متأهل بودند. 36/3 درصد نمونه‌ها برای اولین بار خون اهداء کردند و 63/7 درصد آن‌ها سابقه اهداء بیش‌تر از یک بار داشتند، میانگین دفعات اهداء خون 3/2 ± 6/7 بود. جدول شماره 1 انگیزه اهداء کنندگان خون را نشان می‌دهد.

جدول شماره 1 : توزیع فراوانی نمونه‌های مورد پژوهش برحسب انگیزه های اهداء خون در اهداکنندگان سازمان انتقال خون شیراز، سال 1382

انگیزه	درصد
حس نوعدوستی	56/4
وجود اثر مثبت روی سلامتی	15/2
چک خون از نظر بیماری ایدز	14/8
چکاپ سلامتی خون	9/6
حس کنجکاوی نسبت به اهداء خون	4

میانگین سنی 1434 نفری که جهت انجام آزمایش ایدز اقدام به اهداخون کرده بودند 10/71 ± 31/43 ، 87/7 درصد آن‌ها مرد و 54/2 درصد مجرد بودند. 56/4 درصد اهداکننده بار اول و 43/6 درصد سابقه قبلی اهداء خون داشتند.

اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در مردان، مجردین و اهداکنندگان بار اول بیش‌تر از زنان، افراد متأهل و اهداکنندگان مکرر بود($P < /05$).

ارتباط معنی‌داری بین اهداء خون به منظور آزمایش ایدز با شغل، وضعیت تحصیلی و سن وجود نداشت.

علت بررسی ایدز در 42/3 درصد نمونه‌ها تماس جنسی، 18/7 درصد تماس با افراد مشکوک ایدز، 5/7 درصد اعتیاد تزریقی، 2/8 درصد حجامت و در 30/5 درصد علت خاصی وجود نداشت. هم‌چنین 6/1 درصد این افراد قبلاً از نظر ایدز بررسی شده بودند.

بحث

دراین بررسی 14/8 درصد اهداءکنندگان، به منظور آزمایش ایدز اقدام به اهداء خون کرده بودند. در مطالعه‌ای (1998) که بر روی 4120 اهداء کننده نروژی انجام گرفت، 2/8 درصد و اهداءکنندگان هنگ‌کنگی (1996)، 6/4 درصد و اهداءکنندگان خون در اتیوپی (2002) ، 5/9 درصد به منظور تست HIV اقدام به اهداء خون کرده بودند(4-2).

نتایج مطالعه نشان داد اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در دهندگان بار اول بیش‌تر از اهداءکنندگان مستمر و با سابقه است که مشابه نتایج بررسی بر روی اهداء کنندگان آمریکایی (1998) است(5). به نظر می‌رسد چون اهداکنندگان مستمر، اهمیت اهداء خون سالم را درک کرده و اطلاعاتی را در زمینه احتمال انتقال ایدز در دوره پنجره در هنگام مشاوره، از پزشک

www.SID.ir
[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-24]
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

دریافت نموده‌اند و در مقابل گیرندگان خون احساس مسئولیت بیش‌تری می‌نمایند، کمتر به منظور آزمایش ایدز اقدام به اهداء خون می‌کنند که این امر نشان‌دهنده نقش اساسی اهداکنندگان مستمردر تأ مین خون سالم و کافی می‌باشد و باید فعالیت‌های سازمان انتقال خون جهت جلب اهداکنندگان مستمر، برخورد مناسب با آنها، کاهش اتلاف وقت جهت اهداء خون، دعوت آن‌ها به اهداء خون مکرر، خوشایند نمودن اهداء خون، پررنگ‌تر نمودن نیازمندان اهداء، عدم وجود اثرات منفی اهداء خون مکرر بر سلامت خون انجام شود و از طرف دیگر باید اهداکنندگان بار اول نیز در زمینه احتمال انتقال ایدز در دوران پنجره آموزش ببینند.

در این مطالعه ارتباطی بین اهداء خون به منظور آزمایش ایدز و سطح تحصیل اهداء کنندگان وجود نداشت. در حالی که نتایج بررسی در امریکا و مالاوی (1996) بر روی اهداءکنندگان خون نشان داد اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در افراد با سطح تحصیل پائین‌تر بیش‌تر است(6،5). اما بررسی در هنگ‌کنگ (1996) نشان داد که اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در افراد با سطح تحصیلی بالاتر بیش‌تر است(3).

به نظر می‌رسد بایستی آموزش مناسبی در زمینه اهمیت انتقال بیماری در فاز دوران پنجره و ایجاد حس مسئولیت در افراد تحصیل کرده جامعه در زمینه اهداء خون انجام گیرد.

علیرغم نتایج بررسی در امریکا (1998) و هنگ‌کنگ (1996) که اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در افراد با سن پایین‌تر بیش‌تر بود(5،3). در این بررسی ارتباطی بین اهداء خون به منظور آزمایش ایدز و سن اهدا کننده وجود نداشت.

نتایج بررسی در مالاوی (2000-1998) نشان داد که اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در مردان 30 تا 34 ساله و زنان 25 تا 29 ساله بیش‌تر است(6). در این مطالعه نیز اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در مردان بیش‌تر از زنان بود. در حالی که در سایر مطالعات، ارتباطی بین اهداء خون و جنسیت وجود نداشت( )که ممکن است ناشی از بالاتر بودن رفتارهای پرخطر در مردان، وجود شریک‌های جنسی متعدد یا بیش‌تر بودن مسافرت‌های خارجی و کم‌تر بودن قبح اجتماعی رفتارهای پرخطر در مردان نسبت به زنان باشد.

علی‌رغم نتایج دیگر مطالعات( ) اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در افراد مجرد بیش‌تر از افراد متأهل بود. به نظر می‌رسد در اهداکنندگان خون این مطالعه رفتارهای پرخطر در افراد مجرد بیش‌تر از متأهل باشد. هم‌چنین اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در افرادی که در آزمایشات روتین آزمایش ایدز را انجام داده بودند به طور معنی‌داری بیش‌تر بود که مشابه یافته مطالعه در نروژ (1998) است(2).

در این مطالعه عامل خطر 42/3 درصد افرادی که به منظور آزمایش ایدز، اقدام به اهداء خون کرده بودند. تماس جنسی و 30/5 درصد افراد عامل خطری را ذکر نکرده بودند. در مطالعه‌ای در نروژ (1998) 86/9 درصد افرادی که به منظور آزمایش ایدز اقدام به اهداء خون کرده بودند عامل خطری را ذکر نکرده و بعد از آن شایع‌ترین عامل خطرآزمایش ایدز، تماس جنسی بود(2). چنین نتایج مشابهی را محققان در بررسی‌ها در اهداکنندگان هنگ‌کنگ (1996) و اتیوپی (2002) گزارش کرداند(4،3).

چنان‌چه نتایج نشان داد به نظر می‌رسد در ایران درصد اهداء کنندگانی که جهت آزمایش ایدز اقدام به اهداء خون می‌کنند بیش‌تر از سایر کشورها باشد از آنجا که ممکن است خیلی از اهداکنندگانی که با انگیزه انجام آزمایش ایدز خون اهداء کرده‌اند، انگیزه خود را ذکر نکنند. احتمالاً این آمار بیش‌تر از این عددی است

www.SID.ir
[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-24]
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Archive of SID

که نتایج نشان داد. اهداء خون به این منظور می‌تواند باعث به خطر انداختن سلامت خون‌های اهدائی شود و از طرف دیگر نشان‌دهنده درصد زیادی از افراد با رفتارهای پرخطر است ولی به علت وجود قبح اجتماعی آزمایش ایدز، از انجام آن به طور مستقیم خودداری می‌نمایند و با توجه به این که بیش‌ترین علت بررسی ایدز در نمونه‌هاوجود رفتارهای پرخطر بود، بایستی گام موثری در زمینه آموزش آحاد جامعه، کاهش قبح اجتماعی آزمایش و ایجاد مکان‌هایی جهت انجام آزمایش ایدز بدون نام و به صورت رایگان جهت افراد پرخطر برداشت. هم‌چنین مسئولین آگاه باشند که رفتارهای پرخطر در جامعه وجود داشته و نباید برآن سرپوس گذاشته و مخفی نمود. بلکه باید به فکر چاره بود. و نیز پایین‌تر بودن اهداء خون به منظور آزمایش ایدز در اهداکنندگان مستمر، نشان‌دهنده اهمیت اهداءکنندگان به تأمین خون سالم و کافی می‌باشد که باید با برنامه‌های آموزشی، جذب و بسیج اهداء کنندگان، شرایط مساعد را جهت اهداء مجدد در اهداء کنندگان مستمر فراهم آورد. هم‌چنین باید با آموزش مناسب برای اهداءکنندگان خون، حس مسئولیت‌پذیری در سطح جامعه و در دوران تحصیل افزایش یابد تا افراد در زمینه خون اهدائی خود و در قبال گیرندگان خون احساس مسئولیت نموده و تنها در صورتی اقدام به اهداءخون نمایند که از سلامت خون خود مطمئن باشند.

سپاسگزاری

به دینوسیله از همکاری معاونت محترم پژوهشی سازمان انتقال خون ایران جهت تصویب و تأمین هزینه طرح، مدیریت، کلیه پزشکان، پرسنل واحدهای خون‌گیری، ثبت نام، تایپ و کلیه پرسنل سازمان انتقال خون شیراز که در جمع‌آوری نمونه و تکمیل پرسشنامه‌ها و کلیه مراحل تحقیق ما را یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی می‌شود.

فهرست منابع

1. Glen-Mayhall. ***Hospital epidemiology and infection control***. 2e, Lippincott Williamse & wilkins, Philadelphia 1999-chapter 61; 973-992.
2. H. stigum, V. Bosnes, P. Magnus et al. Risk behavior among blood donors who give blood in order to be tested for HIV ***VOX sangius***. 2001; 80: 24-7.
3. Lam Tu, Janghorbani M, Fan S. Voluntary HIV Ab testing among youth in Hong Kong. ***Int-J- STD AIDS*** 2003 Feb; 14(2): 132-138.
4. Sentijen S RE, Sisay Y, Vrielink H et al. Prevalence of risk factors for HIV Infection in blood donors and various population in Ethiopia. ***Epidemiology Infection*** 2002 Apr; 28(2): 221-228.
5. Sharma UK, Schreiber GB, Glynn SA. Knowledge of HIV transmission in US blood donors. ***Transfusion.*** 2001 Nov; 41(11): 1341-1350.
6. Zachariah R, Harries AD, Nkhoma W, et al. HIV Prevalence and demographic risk

www.SID.ir
[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-24]
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

factor in blood donors. ***East Africa Med-J.*** 2002 Feb; 79(2): 88-91.

7. Bates CM, Carey PB, Martlew VJ, Sphephared AJ. Identification of risk factors in blood donors found to have HIV infection. ***Int-J-STD AIDS***. 2000 Nov; 11(11): 728-736.
8. Samar Dzija M, J. spanoric-Jrosic J, Jagodi G. AIDS motivation of blood donors for HIV testing. ***Liejecjes.*** 1990 Sep-Oct; 1219: 294-297.
9. Cleary PD, Van Denter W, Roger TF. Trends in socio demographic & behavioral characteristic among blood donors. ***AIDS Edu-prev***. 1991 spring; 3(1): 60-71.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-24]

www.SID.ir
PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com